

PS. ALLEHANDA OM VARJEHANDA

Våra framtida läromedel

Susan Jebb, en internationellt välkänd näringsforskare i England, recenserade nyligen tegelstenen *Handbook of Obesity* [1] som rör allt om fetma och skrev: »Denna omfattande och innehållsrika lärobok är mer en plattform överbryggande det snart förlupna millenniets vetenskap, än en språngbräda in i framtiden. Boken väger 2,6 kg. Kommer det att skrivas några fler sådana böcker i framtiden?»

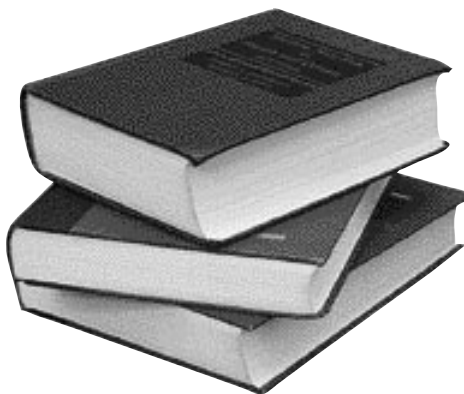
Frågan är onekligen berättigad. Det publiceras en rad handböcker och sammanfattande skrifter, där kapitel har producerats av enskilda experter inom området med föga eller inget inbördes sammanhang. Redaktörer beställer sitt material från mer eller mindre hugade potentiella författare, och som vanligt gäller Matteusprincipen: Åt den som har skall vara givet.

Koka soppa på en spik

Böckerna säljer ofta bra om det finns välkända och seniora namn bland författarna. Det innebär att en liten grupp oupphörligen tvingas koka soppa på en spik och krama musten ur datorprogrammen för att försöka variera sina favoritmenyer.

Eftersom tillkomsten av en omfattande bok innehåller många steg; planering, rekrytering, författarskap, sammanställning, tryckning och distribution, så är det alldeles uppenbart att det kommer att ta lång tid att se projektet i hamn. Förseningar är snarare en regel än undantag och det innebär bland annat att de pliktrogna straffas. Den författare som gör en genomgång av litteraturen och lämnar in sitt bidrag, för att tre år senare se artikeln i tryck, kommer att notera att de yngsta referenserna i alstret är närmare fem år gamla. Den som skickar in ett kapitel vid årsskiftet kan kanske ha gjort en uppdatering av litteraturen fram till ett halvår före författarskapets avslutande, och innan materialet har blivit tillgängligt i sökbara register går det ofta ytterligare några månader.

Den som sköter sig allra sämst, och levererar sitt skrivna material som siste man till redaktören, kommer därmed att framstå som den mest beläste och uppdaterade medlemmen i författarlistan.

När boken väl kommer i tryck så anges det ingenstans i vilken ordning författarna har lämnat in sina bidrag, och ett tidsspänn på över ett år förekommer inte sällan mellan de först och sist anlända manuskripten till redaktören. Halveringstiderna på dessa böcker blir i allmänhet kortare och kortare eftersom kunskapsutvecklingen accelererar, och läroböcker av detta slag tenderar därför snart att bli färskvara.

Ett enda referenssystem

Kraven på författarna är ibland dessutom orimliga. För den som bidrar med artiklar till olika tidskrifter är det hopplöst att hålla reda på samtliga de rutiner som gäller för tidskriftens rubriksättning, tabellprinciper och referenssystem. Någon med diktatorisk makt borde genomföra ett enhetligt referenssystem, för även om EndNote ligger i många datorer så krävs det ändå rätt mycket kontrollarbete för att se efter att referenserna har anpassats för den enskilda skriftens alldeles speciella behov.

Det intellektuella argumentet för att en viss stilart skulle vara väsentligt överlägsen en annan är det svårt att förstå. I vissa kongressreferat har man faktiskt accepterat att alla artiklar inte kommer att se exakt likadana ut, vilket faktiskt inte alls behöver upplevas som en brist på konformitet utan snarare en uppfreskande variation i läsningen så länge systemen är tydliga och väl läsbara.

Kompensationen obetydlig

Att medverka till läromedel av detta slag kan möjligtvis initialt upplevas

som en lärorik uppgift, men blir efter ett tag till en betungande rutin. Det är tyvärr ofta som man mellan raderna kan läsa en viss uppgivenhet från författaren inför det kollegiala trycket att leverera ytterligare ett alster i genren.

För kompensationen är egentligen obetydlig. Det är inte ens säkert att alla delförfattare får en egen bok som tack för sina insatser. Även om många av dem utlovas någon symbolisk ekonomisk ersättning, så är timpenningen för arbetet patetiskt låg och meritvärderingen dessutom obetydlig. Det är dock tänkbart att den som är på väg att kvalificera sig för en pedagogisk befattning kan hämta poäng ur det faktum att vederbörande nyss har skrivit ett lärobokskapitel eller medverkat med en översiktsartikel i en handbok.

Dags för »payback»?

Flera forskare menar att förlagen under en lång tid har tjänat grova pengar på att utnyttja godtrogna forskare och att det nu är »dags för payback». Och att det blir någon form av förändring är uppenbart när vi nu står inför helt andra mediala alternativ.

Det kvarstår dock många tekniska och upphovsrättsliga aspekter om publikationer av dessa slag görs tillgängliga på nätet. Men, många av de ovan angivna begränsningarna med den tryckta läroboken kan ju faktiskt åtgärdas om materialet görs tillgängligt på nätet i den takt som det publiceras och att det sedan finns enkla möjligheter till uppdatering. En dialogmöjlighet kring läromedelskapitel kan ge återkopplingar till författaren, och besökslistor en uppfattning om intresset inför framtida ämnesinriktning.

Stephan Rössner
Stockholm

Referens

1. Bray GA, Bouchard C, James WPT, eds. *Handbook of obesity*. New York: Marcel Dekker, 1998.